

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Ortv Ac Progressv Artis Typographicae Dissertatio Historica

Mallinckrodt, Bernhard von

Coloniae Agrippinae, 1640

Ad Dissert. De Arte Typograph. Additivncvlæ Svis Qvæqve Locis
inserendæ.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11780

AD DISSERT. DE ARTE TYPOGRAPH.
ADDITIVNCVLÆ SVIS QVÆQVE LOCIS
inferendæ.

Pag. 2. lin. 19. Qui Chinenſibus typographicæ artis vſum & ſcientiam longè ante Europæos adſcribunt, præter iam nominatos hi ferè ſunt : *Maffei* in *Hiſtoria Indiæ Orientalis* lib. ... pag. ... *Garſias ab Horto* lib. 1. *Aromatû* apud *Indos* naſcentium cap. 38. *Ioannes Barrus* in *Aſiæ* deſcriptione de ead. 1. lib. 9. c. 1. *Guilandinus* de *Papyro* membro 26. n. 8. *Guido Panciroli* tit. 12. rerum nouiter intentarum. *Ioan. Conſalvus Mendoza &c.*

Pag. 8. lin. 9. *Themiftaneum* ſive *Themiftitan* eandem eſſe civitatem, quæ communiori notiori; nomine *Mexicana* vocatur, auctor eſt *Maginus* in *Geographia* ſua, in *Americæ* deſcriptione fol. 204. & *Petrius Montanus* in *Mercatoris Atlante*.

Ibid. lin. vlt. *Nona* hiſ addi poterit opinio, quæ à *Ioanne Antonio Magino* in prædiſto opere *Geographico* ſub titulo *Deſcriptionis Tartariæ* refertur, vbi tradit eſſe qui affirmant, in regno *Tangut*, mille annis prius quam apud nos typographiam fuiſſe inuentam.

Pag. 27. Antiquioribus qui ante *Iunium Moguntia* Typographiam aſſeruerunt, præter recensitos, etiam hi ſequentes aggregari debent, *Ioan. Stumpfſius* tom. 1. *Hiſt. Helueticæ* lib. 2. fol. 23. *Gaspar Bruſchius* in *Catalogo Archiepiſcoporum Moguntinenſium* ſub *Theodorico de Erbach*. *Cyriacus Spangenberg* in *Chron. Mansfeldenſi* cap. 324. *Reinerus Reinecius* in *Oratione de Hiſtoriæ dignitate* pag. 14. *Guil. Xylander* ad *Sleidanium* de quatuor ſummis Imperijs pag. 232. *Ioan. Thomas Freigius* oratione 4. inter impreſſis cum *Ioannis Roſini* *Antiquitatibus Romanis*. *Bernardus Hertzog* in *Chron. Aſariæ* lib. 2. cap. 46. *Matthæus Beroald.* in *Indice Chronolog.* *Leonardus Creutzhemius* part. 2. *Chronol.* lib. 6. fol. 325.

Pag. 40. lin. 13. *Idem* *Isacius Pontanus* hac de re in eamdem ferè ſententiam tractat. lib. 9. *Hiſtor. Gelr.* pag. 476. ijsq; pag. 502. quæ ſequuntur ſuperaddit. illa enim cum diuerſorum aliorum exemplo, ad conciliationem huius litigij ſpectent referre hoc loco viſum eſt. Eadem hac tempeſtate (anno 1450.) efflorefcere paſſim per *Germaniam* videre erat, artem, de qua ſuperius inieci-mus, typis libros excudendi. Eſtq; hoc anno, qui vt habent *Chronologi*, verè erat aureus, excuſum primò *Moguntia* *Bibliorum* opus, idq; characteribus, vt memorat *Chronici Colonia* *ſis* vernaculus autor, maiuſculis, & quibus exinde plerunque *Miſſalia* ſolent : adiiciens quod haudquaquam omittendum, eandem hanc artem, licet *Moguntia* primitus eſſet elaborata, exultaque, eius nihilominus primum typum atque imaginem deſumptam ex *Donatis*, qui ante id tempus, infra longè *Moguntiam* *Colonia*mq; apud *Barauos*, nunc *Hollandos* *Gelriæ* finitimos dicimus, rudi *Minerua* (vt ſunt ple-

R

rum.

rumq; rerum initia) typis expressi fuerant: Intelligens haud dubiè Hollan-
dos Harlemum, & ibi quem memorauimus ad annum 1440. hoc omnium
aguisse primò Laurentium Harlemensem, Costerum populariter nomina-
tum, vt Rhenus ita Germania, quod superior inferiorq; sibi merito hic ven-
dicet, vtraq; habeat, illa quod vltima addita manu expoliuerit, hæc quod ar-
tem artisq; rudia quædam initia ostenderit.

Pag. 40. Typographiæ inuentionis meminit etiam Pontus Heuterus lib. 4.
rerum Burgundic. pag. 121. sed ambiguè magis quàm quisquam alius, quare
suis verbis illum audiamus loquentem: Reperta est, inquit, hoc anno (1440)
in Germania ars, qua plumbeis literis descripti libri, prælo deinde breui tẽ-
pore multa exemplaria excuduntur, Græca voce artem Typographicam vo-
cantes. Sed quo auctore, aut quo in loco primi sint excusi (Moguntiacis sibi
laudem vendicantibus) non satis inter scriptores liquet. Ita ille. Memorabile
autem puto, si Hollandos suos de Typographica hac controversia loquens
in mente habuit, quod aperte illorum meminisse abstinerit.

Pag. 47. in fine. Illis qui post editam Iunij Barauiam Moguntinis Inuen-
tionem Typographicam asserunt, addi & accenseri possint hi sequentes: *Iaco-
bus Borniuus* de sufficientia rerum fol. 174. & seq. *Auctor Chronici Ecclesiastico-Po-
litici*, quod excusum est Francofurti an. 1614. tomo 2. *Chronici Chronicorũ
Politici* sub an. 1440. *Christophorus Leheman* lib. 7. Chron. Spirensis cap. 105.
Ioan. Cluuerus in Epitome Historiarum pag. 6, 8. *Christophorus Besoldus* Pentade
1. Dissertationum Philologicarum cap. 3. *Claudius Clemens* Soc. Iesu presby-
ter, Professor humaniorum literarum in Academia Madritensi lib. 1. Mulci
Sectione 8. cap. 6. *Sebastianus Veronius* libro 8. Chronici Ecclesiæ & Monar-
chiarum. *Adelarius Erichius* libro 6. Chronici Iuliacensis cap. 11. *Venceslaus
Sturmus* in Chronico Vniuersali lib. 5. pag. 446. *Daniel Pareus* in historia Pa-
latina pag. 103. & in Medulla Historiæ Ecclesiasticæ pag. 311. *Elias Reusnerus*
in Isagoge Historica pag. 467. *Petrus Heigius* part. 1. quæst. 7. num. 55. *Daniel
Osro* de Iure publico cap. 24. *Ioan. VVolffius* tomo 2. Lection. memorab. pag.
753. *Iacobus Gualtherus* in Tabulis Chronologicis pag. 719. *Nicolaus Dolionus* in
Compendio Historiæ part. 4 pag. 447. *Ioan. Chapeauillius* tomo 1. rerum Leo-
diens. pag. 122 & in Chronologia eiusdem tomi. *Ioan. Barclaius* in Icone Ani-
morum siue quarta parte Satyrici cap. 5.

Pag. 63. lin. 9. à fine. Lanzio, Middendorpio & alijs, adde *Hermannum Hu-
gonem*, *Ioannem de Laet*, *Ioan. Henricum Alstedium* & *Ioan. Isacium Pontanum*, pag.
39. & 40. positos, qui & ipsi non nisi diuerforum opiniones referunt.

Ibidem statim postea. Adriano Romano, accensendus est *Gaspar Barleus* re-
latus eadem pag. 40. qui æq; ac prædict. nudè & simpliciter sine aliqua pro-
batione affirmat.

Pag. 67. lin. vlt. Eandem inscriptionem affert *Ioannes Thomas Freigius* quarta Orationum cum *Ioan. Rosini* Romanis antiquitatibus impressarum.

Pag. 69. lin. 10. Eandem referunt præter *Serarium Besoldus* in *Theſauro Practico* pag. 787. & *Auctor Chronicis Ecclesiastico Politici* parte 2. *Chronici Chronicorum Politici* pag. 937.

Pag. 73. lin. à fine. *Ioanem Faustum* honesto satis loco & è primarijs *Moguntinae* urbis familijs natum fuisse, satis inde cõstat, quod agnatus eius *Iacobus Faustus Aurifaber* Consulem illic egerit an. 1462. eo ipso quo *Moguntia* capta & sub iugum missa fuit: qua de re testem habemus *Georgium Helvich* in *Moguntia* deuieta pag. 154.

Pag. 82. lin. 23. Consentit tamen *Coloniensi Chronico Munsterus* supra pag. 14. qui itidem *Coloniam* ante *Argentinas* ponit. Putarem, ita hos cum alijs conciliari posse, vt intelligi debeant de aperta & professa post publicationem eius artis ad *Argentoratenses* propagatione. *Gutenbergius* enim secreto eo nouum illud artificium attulit, pariterque remotis illic arbitrjs longo tempore exercuit.

Pag. 83. lin. 6. Hos duos *Venetorum* typorum inuentores *Nicolaum Ienson* & *Ioannem de Colonia*, præ omnibus alijs ab eleganti typorum forma etiam *Sabellicus* commendat, supra pag. 12. Porro idem hic *Ioannes de Colonia* an. 1476. *Prisciani* opera *Venetijs* excudit, hoc ipso nouorum tunc temporis typorum genere. Socium illius impressionis habuit *Ioannem Manthen de Gerreshem*, quod est oppidulum *Montensis Ducatus* propè *Dusseldorpium* illustrium *Dominarum Collegio* nobile.

Pag. 85. lin. 10. à fine. In eadem *Basilea* impressum habemus *Petri Comestoris* historiam *Scholasticam* non adiecto typographi nomine, an. 1486.

Pag. 88. lin. 8. *Biblia Germanica* dudum ante *Lutherum* (ita è characterè & versione, quæ modice à *Labecensibus* & *Halberstadenſibus* *Biblijs* differt, licet annus impressionis absit, comprehenditur) *Coloniae* etiam *Agrippinae* impressa supersunt. Locus quidem adscriptus non est, sed tam è *Magorum* adoratione donifera quam in fronte præfert, tum magis etiam ex urbis illius insignibus liquet. Habet hæc editio textui glossulas intermixtas, quæ ab illo nulla typorum diuersitate, sed sola *Stellularum* siue *asteriscorum* prænotatione distinguuntur.

Ead. pag. lin. 22. *Erhardus Rodolff* de *Augusta* an. 1481. excudit *Fasciculum* temporum, typis quidem antiquis, sed paulò nitidioribus. Additur in fine *ARTE MIRA*. impressum esse.

Ead. pag. lin. 2. à fine. Eandem *Vestphaliae Metropolitim* nostro tempore egregie illustrare cepit *Michael Dalius Antuerpiensis*, editis breui tempore præclaris aliquot ad pietatem præcipuè, fideiq; sinceritatem spectanti-

ADDIT. AD DISSERT. DE ARTE TYPOGR.

bus operibus, qui in viridi ævo præmaturè abreptus priuigno suo Bernardo Raesfeldio lampadè porrexit. Obijt autem maligna febris statim post reditum è Francofurtensibus vernalibus nundinis anno 1628.

Pag. 90. lin. 8. Gryphus hic è celeberrimis Typographorum Germanus patria fuit, *Ioannes Michael Brutus* in præfatione Epistolarum Longolij vocat *eruditum iuuenem & ingenio pereleganti.*

Pag. 92. lin. 13. Superest in laudem Roberti Stephani conscriptum à nobili poeta Gallo Ioanne Aurato Iambicum carmen apud Goldastum in Epistolis Philologicis, hoc principio:

Inter tot hac ætate bellè qui typis:

Cadunt minutulis libros.

Primas Roberte Stephane tu parteis tenes:

Reclāmit ante nemine.

Epist. 57.

Pag. 96. lin. 18. Hoc correcturæ officium exercuit etiam Ortuinus Gracius V. Vestphalus, vir eruditus & eo nomine satis celebris; quamuis qui obscurorum virorum epistolas emiserūt, omnia alia meritum publico ludibrio contrariarum partium studio exponere sategerint. *Quentelianis* autem Coloniae operam suam impendit, yt *Mersaus Cratepolius* testatur in Archiepiscoporum Coloniaensium Catalogo.

Pag. 111. lin. 7. Sequentia amanuensis culpa præterita adde & insere post voculam *Imparati*: & in vtriusq; testamenti lib. is peregrini & hospites deprehenderentur. Magni igitur Origenis diligentiam imitatus: qui hexaplis illis decantatis, omnes sacrorum voluminum, qua tunc habebantur, translationes in vnum coniunxerat, editionem Bibliothecæ faciendam curauit.

